NOTE DESPRE FONDUL VECHI AL LIMBAJULUI PEDAGOGIC ROMÂNESC

IOANA LOREDANA BANADUC

Cuvinte-cheie: *fond vechi, limbaj pedagogic*

Termenii din limba română, reprezentativi pentru câmpul semantic al educaţiei, ilustrează existenţa unei gândiri pedagogice la nivel european, care a fost exprimată şi la noi într-un limbaj specific vremii.

În acest articol vom prezenta câţiva dintre cei mai importanţi termeni-lexem din fondul vechi al limbajului pedagogic, având în vedere faptul că orice terminologie cuprinde, conform părerii Valeriei Guţu Romalo[1], un fond tradiţional, vechi, o componentă neologică, în interiorul căreia se pot departaja: cuvinte împrumutate din alte limbi, formaţii derivative interne, termeni rezultaţi din reinterpretarea cuvintelor curente.

Potrivit studiilor de specialitate, se poate vorbi de pătrunderea în limba română a termenilor din sfera educaţiei odată cu apariţia primelor forme organizate de învăţământ. G. Ivănescu este de părere că în momentul în care se înfiinţează primele şcoli pătrund în limbă o serie de cuvinte, precum: *şcoală*, *dascăl, a pedepsi* etc. Spre exemplu, termenul-lexem *şcoală*[2], probabil, scrie G. Ivănescu, a fost

[1] Valeria Guţu-Romalo, *Termenul - unitate a limbii,* în LR, XLVI, 1997, nr. 1-3, p.105.

[2] DER: *şcoala* „instituţie de învăţământ" provine din lat. *schola*, prin intermediul sl. *škola* (Densusianu, *Rom*., XXXIII, 285; Densusianu, *G.S*., VI, 363), cf. bg., sb.*škola*, magh. *iskola*.

BDD-A13009 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:25 UTC)

introdus „din polonă, rusă şi slavă bisericească”[3], în momentul în care se înfiinţează primele şcoli pe lângă mânăstiri. În cazul de faţă, lingvistul propune ca soluţie etimologia multiplă[4].

Dascăl[5]*,* potrivit Floricăi Dimitrescu[6], a fost împrumutat din limba greacă în limba română în etapa bizantină (sec. VII-XV), fie pe cale directă, fie pe cale indirectă, prin intermediul slavei meridionale[7]. Acest cuvânt nu a dispărut din limbă, ci a fost răspândit pe teritoriile româneşti. A fost atestat[8] atât în *Cartea de învăţătură* a lui Varlaam (1641), în *Viaţa şi petrecearea svinţilor* a

---

[3]G. Ivănescu, *Schimbări lexicale impuse de organizarea statală şi bisericească, Termeni privitori la scris şi la carte*, în G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iaşi, Editura Junimea, 2000, p.503.

[4] G. Ivănescu menţionează că „principiul etimologiei multiple trebuie ţinut în seamă la orice studiu asupra neologismelor, mai ales când e vorba despre unele popoare care s-au dezvoltat cultural mai târziu, sub semnul unor bogate şi variate influenţe. Dacă în ceea ce priveşte marile limbi internaţionale moderne, în special cele care s-au format mai întâi el nu găseşte aplicare pe o scară largă, întrucât acolo un neologism este împrumutat de obicei dintr-o singură limbă, limbile popoarelor care au suferit multiple influenţe culturale (cum este poporul român) au împrumutat un neologism în acelaşi timp sau în timpuri diferite, prin acelaşi om sau prin oameni diferiţi, din mai multe limbi”, (*op. cit.,* p.671). Conceptul a fost prezentat de Al. Graur în 1950.Vezi Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*, Bucureşti, 1965, p.75. Teoria a fost acceptată de Iorgu Iordan, G. Ivănescu şi L. Leonte, Th. Hristea, N.A. Ursu, Luiza şi Mircea Seche, I. Coteanu. TDRW admite etimologia multiplă. Prima atestare, potrivit acestui dictionar, este 1645.

[5]Gr. *διδάσκαλος* (Cihac, II, 654; Murnu, 16; TDRG; Gáldi,172;); cf. alb. *dhaskalj,* bg. sb. *daskal.* În Principate întâlnim termenii *dăscăli* sau *dascali* (denominare „prefanariotă”, conform lui Ladislas Gáldi, *Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des phanariotes,* Budapest, f.e., 1939, p.54.) şi *didáscali*, *protodidáscali* şi *ipo(di)dáscali* (< διδάσκαλος, <πρωτοδιδάσκαλος, < ύποδιδάσχαλος).

[6] Florica Dimitrescu (coord.), *Istoria limbii române*, Bucureşti, EDP, 1978, p. 103.

[7] Cf. O. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, Bucureşti, Editura „Grai şi Suflet - Cultura naţională”1997, p.333. Lingvistul admite posibilitatea trecerii în limba română a unor cuvinte prin vechea slavă sau prin altă limbă balcanică, deoarece o parte dintre aceste cuvinte se găsesc şi în celelalte limbi balcanice (albaneză, bulgară, sârbă etc.), dar este de părere că este foarte greu de precizat prin care filieră a provenit un anume cuvânt din limba noastră.

[8] Ion Gheţie (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Bucureşti, EA, 1997, p.293.

BDD-A13009 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:25 UTC)

lui Dosoftei (1682-1686), cât şi în lexicoane: *Lexicon slavo-român*, copiat de Staicu Logofătul, *Anonymus Caransebesiensis*[9].

O explicaţie pentru apariţia circulaţiei interdialectale a acestor termeni poate fi pusă pe seama faptului că unii transilvăneni şi bănăţeni au ajuns să studieze în mânăstirile din Moldova şi Ţara Românească[10].

TRDW propune ca atestare anul 1475[11]. Termenul intră în limba comună, fiind transmis şi generaţiilor următoare. Cuvântul *dascăl* a fost productiv în limba română. *Lexiconul de la Buda*[12] a înregistrat familia sa lexicală: *dăscăliţia, dăscalie, dăscălire*.

Dascăl de dăscălie „profesor (de şcoală normală)" este atestat în textul *Paliei de la Orăştie*, 1582[13]. Precizarea atributivă *dăscălie*[14] evidenţiază funcţia îndeplinită de cadrul didactic în transmiterea învăţăturii pe care trebuie să şi-o însuşească un preparandist. Substantivul feminin, potrivit DLR, este derivat de la *dascăl* cu suf.-*ie*, cf. şi ngr. διδάσκαλία. TDRW nu a înregistrat acest termen.

Potrivit Marianei Costinescu[15], a circulat pe aria limitată a teritoriului românesc, Banat-Hunedoara (-Oltenia)-Transilvania de sud-est, în textele de până în anul 1640, cuvântul din limba populară *meşter*[16], cu sensul de *învăţător*. Cuvântul provine din maghiarul *mester* şi a fost descoperit în *Fragmentul Todorescu*[17], text tradus din

---

[9] Gr. Creţu, *Anonymus Caransebesiensis*. Cel mai vechi dicţionar al limbei române, după manuscrisul din biblioteca Universităţii din Pesta, în „Tinerimea română", I, 1898, p. 320-380. Vezi şi Mihail Halici-Tatăl, *Dictionarium Valachico-Latinum [Anonimus Caransebesiensis]*, Studiu filologic şi indice de cuvinte de Francisc Király, Ediţie îngrijită de Alexandru Metea şi Maria Király, Timişoara, Editura First, 2003.

[10] I. Lupaş, *Documente istorice transilvane*, vol. I, Cluj-Napoca, f.e., 1948.

[11] Cf. şi DER.

[12] cf. ngr. διδάσκαλος, lat. magister, praeceptor, magh. mester

[13] Cf. DLR.

[14] Oprea Dascălul scria în 1570, în *Octoihul românesc*: „să fie învăţătură cine învaţă *dăscălie* şi să fie mai uşor spre înţăles oamenilor creştini".

[15] Mariana Costinescu, *Elementul popular*, în I. Gheţie (coord.), *op.cit.*, p.184.

[16] CADE, TDRW indica magh. *mester*, Cihac, II, germ. *Meister*, prin intermediul sl. *mestru.*

[17] Cluj, c.1571-1575 (Budapesta, Biblioteca Szechenyi, cota RMK, I, 361/b. F) Ediţie critică de Ion Gheţie, în *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*, Bucureşti,

BDD-A13009 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:25 UTC)

limba maghiară în limba română în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Particularităţile lingvistice ale acestui document i-a indicat lui I. Gheţie[18] faptul că textul a fost tradus de un român instruit din zona Banat-Hunedoara şi că ar fi fost destinat credincioşilor bisericilor calviniste din acest spaţiu. Mai târziu, cuvântul a fost înregistrat şi în dicţionarul lui I. Bobb, publicat în 1823. Autorul a înregistrat inclusiv calcul *meşter de şcoale* pentru lat. *Ludimagister* şi pentru maghiarul *Oskóla mester*[19].

Meşter apare consemnat şi în *Lexiconul de la Buda,* cu sensul *„*mester la ceva învăţătură, adecă dascăl*”,* precizate fiind şi sinonimele *magister, preceptor*. I. Pătruţ menţionează că acest cuvânt, *magister*, alături de *măiestru, maestru*, provin din latinescul *magister*, „însă au în limba literară, în dialecte şi graiuri, formă şi sens, răspândire, circulaţie şi vechime diferite”[20], în funcţie de căile de pătrundere a împrumuturilor.

Termenul *învăţător* este atestat încă din perioada veche a limbii, cu sensul „cel care dă învăţătură”. At. în 1632 (cf.TRDW). În *Anonymus Caransebesiensis* apare consemnat *invaczator* cu sensul „preceptor”. Potrivit DLR, termenul a fost înregistrat cu sensul „dascăl”, pentru prima dată, în *Lexicon Marsilianum*. Acest glosar trilingv (latin, român, maghiar), conţinând aproximativ 2400 de cuvinte, a fost atribuit de Carlo Tagliavini unui german care, pe la sfârşitul secolului al XVII-lea, locuia în zona Făgetului, judeţul Timiş[21]. Este înregistrat în LB cu sensul „carele învaţă pe altul”(cf. lat.*magister, praeceptor*, germ. *der Lehrer*).

1982, p.357-364. Este cel mai vechi text cu caractere latine care a ajuns până la noi, cunoscut şi sub numele de *Carte de cântece*. După ce a fost descoperit, toate textele au fost achiziţionate de bibliofilul român Iuliu Todorescu, iar din acest motiv şi astăzi culegerea de cântece este cunoscută sub denumirea de *Fragmentul Todorescu*.

[18] I. Gheţie, *op.cit.*, p.259-264.

[19] DB.

[20] I. Pătruţ, *Împrumuturi prin filieră*, în I. Pătruţ, *Studii de limba română şi slavistică*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1974, p. 256-257.

[21] Manuscrisul anonim, scris cu ortografie maghiară, a fost descoperit şi studiat în detaliu de Carlo Tagliavini. Cf. Daniele Pantaleone, *Observaţii asupra textelor*

BDD-A13009 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:25 UTC)

Cuvântul de origine greacă, *a pedepsi*, cu sensul din limba veche „a învăţa pe altul", se pare că a pătruns în limba română prin intermediul bulgarilor şi al sârbilor, tot în epoca feudalismului dezvoltat[22].

Istoria acestui cuvânt este strâns legată de creştinism[23]. Înainte de creştinism, în toate limbile indo-europene, scrie M. Sala, pedeapsa era legată de ideea de „răzbunare sau purificare". Cuvântul care desemna „răzbunare, pedeapsă", lat. *poena*, s-a transmis tuturor limbilor romanice, mai puţin limbii române, care a păstrat verbul *poenitare* > (a) *pănăta*, cu sensul „a se tângui, a se jeli". Pentru ideea de „purificare" a existat lat. *castigare* „a pedepsi", dar, verbul *a câştiga* a evoluat în limba română la sensul „a obţine, a face rost". În credinţa creştină, pedeapsa era mai blândă, „fiind considerată învăţătură menită să-i îndrepte pe oameni"[24], din acest motiv, în limba greacă, verbul *paideúo*, care la scriitorii greci însemna „a instrui, a învăţa", la creştini a dobândit sensul „a pedepsi". Acest sens este păstrat în limba română şi în vechiul slav *pedepsati*, potrivit lui M. Sala.

D. Marmeliuc este de părere că verbul *a pedepsi*[25] „e atestat în formă slavizată încă în sec. al XV-lea[26]. Aproape toate dicţionarele îl prezintă ca provenit din ngr. *παιδεύω (paideúō)*. În baza principiului că „un cuvânt atestat întâi într-un text bisericesc, derivă, dacă e de origine greacă, din greaca bizantină", D. Marmeliuc menţionează că provine din gr. biz. *παιδεύω (paideúō),* aor. *έπαίδεψα*

---

româneşti vechi cu alfabet latin (1570-1703), în „Philologica Jassyensia", III, 2007, nr.1, p.39-56.

[22] G. Ivănescu, *op.cit.*, p.503.

[23] Marius Sala, *Aventurile unor cuvinte româneşti*, vol.II, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2006, p.185.

[24] *Ibidem*, p187.

[25] *pedepsi* „a instrui, a a disciplina, a educa, a forma" < ngr. *παιδεύω*, aorist έπαίδεψα (Murnu, 44,), cf. sb.cr. *pèdepsati* (sec. XIV, cf. Vasmer, Gr., 113.) În evoluţia semantică, Tiktin vede un calc după sl. *nokazati* „a învăţa" şi „a pedepsi". DER consideră a fi „o ipoteză inutilă, fiindcă evoluţia este normală". Vezi DER s.v.

[26] O. Densusianu, *op.cit*, p.395.

BDD-A13009 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:25 UTC)

(epaídepsa)."[27]. Potrivit DLR, termenul a apărut în Predoslovia *Bibliei* de la 1688, cu acest sens: „Şi aceasta am făcut la tălmăcirea acestei sfinte Scripturi, făcând multă nevoinţă şi destulă cheltuială, despre o parte puind dascăli: ştiuţi foarte den limba elinească [...] şi despre altă parte ai noştri oameni ai locului nu mai *pedepsiţi* întru a noastră limbă ce şi de limbă elinească având ştiinţă". Verbul latinesc moştenit *a învăţa*[28], provenit de la lat.**invitiare* „a corupe" (de la *vitium* „viciu") a circulat alături de cel împrumutat, *a pedepsi*.

O altă cale de îmbogăţire a lexicului pedagogic a fost deschisă de circuitul cultural interzonal al tipăriturilor.

Pedagogul Ştefan Bârsănescu menţionează faptul că au pătruns în cultura noastră o serie de idei despre educaţie, prin intermediul cărţilor populare[29]. Ajunse până la noi prin copiere, încă din secolul al XIV-lea, mai întâi în limba slavă, apoi traduse în limba română şi prelucrate începând cu secolul al XVII-lea, acestea au fost cărţile de lectură ale celor mai diverse categorii de cititori, unica literatură până la apariţia literaturii culte. „Asimilarea creatoare a conţinutului de către cititori a fost atât de adâncă şi generalizată, încât s-a încorporat cu timpul în gândirea pedagogică proprie a poporului român"[30], transpunându-se în limba română în termeni adecvaţi noilor realităţi descoperite.

În lucrările populare de circulaţie au apărut noi termeni pedagogici**.** Romanul popular *Varlaam şi Ioasaf,* text despre care B.P. Hasdeu spunea că e „o carte poporană foarte raspândită peste

---

[27] D. Marmeliuc, *Cuvinte de origine greacă în limba română*, în LR, VIII 1959, nr.6., p.29-36; TDRW menţionează ca primă atestare anul 1500, potrivit studiului realizat de Lucia Djamo-Diaconiţă, *Limba documentelor slavo-române din Ţara Românească*, din sec. XIV-XVI, Bucureşti, 1974.

[28] Lat. **invĭtiāre*, de la *vĭtium* potrivit, LB, EW, DA; lat.**invĭtiāre*, de la *vĭtium* potrivit LB, EW, DA. Potrivit lui I Fischer, termenul de origine latină cu specific cultural, *a învăţa*, provine din lat. *inuitio* (>*învăţ*). Vezi *Istoria limbii române*, vol.II, Bucureşti, Editura Academiei, 1969, p.135. Florica Dimitrescu este de părere că „evoluţia semantică a acestui verb se poate încadra în ceea ce J. Malkiel numeşte *polarizare lexicală*". Vezi $CDDE_2$; Vezi Florica Dimitrescu, *Dinamica lexicului*, p.121.

[29] Cf. *Din istoria pedagogiei româneşti*, vol.II, Bucureşti, EDP, 1966, p.44-57.

[30] *Ibidem*, p.57.

BDD-A13009 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:25 UTC)

toată Europa, unde au patronat-o, deopotrivă, ereticii şi biserica ortodoxa"[31], evidenţiază aceste fapte, potrivit studiului lui L. Onu[32]. Varianta românească a acestui roman, în versiunea cărturarului Udrişte Năsturel, 1649, prezintă o serie de neologisme greco-latine, neologisme care nu au fost consemnate în lucrările lexicografice româneşti cu o primă atestare[33]. De pildă, termenul *pedagog*[34] este glosat în text *dascăl*. Glosarea termenului indică faptul că nu este cunoscut la jumătatea secolului al XVII-lea, fiind simţit ca neologism. Noua datare propusă de Liviu Onu, anul 1649, reprezintă şi prima atestare a termenului respectiv în limba română, ţinând cont de faptul că acest termen a fost înregistrat în jurul anului 1800 în cercetările lexicografice anterioare[35].

După cum observăm, sensurile cuvântului *dascăl*, denumirea dată pentru cel care îi învaţă pe alţii, s-au îmbogăţit continuu în

---

[31] B. P. Hasdeu, *Migraţiunile postume ale sufletului*, în *Cuvente den batrâni*, II, Bucureşti, EDP, 1984, p. 494.

[32] *Neologisme greco-latine în romanul Varlaam şi Ioasaf*. Versiunea Udrişte Năsturel, în SCL, XLV, nr.1-2, 1994, p. 69.

În acest sens prezintă o serie de neologisme extrase din romanul menţionat, după versiunea existentă în manuscrisul academic 588, completat parţial cu manuscrisul 2470. Manuscrisele datează din anii 1670-1671, fiind traduse de către Udrişte Năsturel. Titlul versiunii este: *Traiul şi viiaţa a prea cuvioşilor părinţilor noştri a lu Vaarlam şi Ioasaf, scrisă de prea cuviosul părintele nostru Ioan Damaschin, pentru folosul sufletesc, acum den limbă slovenească întoarsă fu pre rumânească de mult păcătosul robul lui Hristos Udrişte Năsturel de Fiereşti, al doilea logofăt, vŭ lěto bytia mira* [în anul de la facerea lumii] 7157 [=1649]. L. Onu menţionează că versiunea lui Udrişte Năsturel a circulat în toate provinciile româneşti.

[33] *Ibidem*. Lingvistul menţionează că „prima atestare a unui termen constituie, de la caz la caz, un reper cronologic relativ şi nu reprezintă neapărat data pătrunderii termenului respectiv în limbă", deoarece „pentru epoca veche a limbii române (secolele XVI-XVIII), primele datări lexicale nu au constituit o preocupare constantă pentru cercetători. Excepţie face *Dicţionar al împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421-1760)*, elaborat de Gheorghe Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, dar lista surselor poate fi completată.

[34] Cf. TDRW, gr. / lat. *paedagogus*. Prima atestare 1780, în Gabriel Oxenstiern, *Cugetări* (Cf. Ursu, *Împrumutul lexical,* p.84). Traducerea a fost făcută din limba franceză de către Gherasim Putneanul de la episcopia Romanului. În Moldova mai apare în unele lucrări traduse din limba franceză.

[35] Liviu Onu, *op.cit*., p.74. Vezi *infra.*

BDD-A13009 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:25 UTC)

epoca veche. Analizând conţinuturile povestirilor din *Sindipa, Esopia* şi *Floarea Darurilor*[36], observăm transpunerea în limba română a noi sensuri: *dascălul*, definit prin sintagma „cela ce te-a învăţat pre tine carte”[37], este numit *înţelept* şi *filosof*[38], fiindcă învăţătura era o preocupare constantă, iar competenţa înţelepciunii sale era demonstrată prin activităţi de îndrumare a celor neinstruiţi.

Pentru a înţelege fenomenul modernizării limbajului pedagogic trebuie avută în vedere influenţa exercitată, în cursul timpului, de unele limbi de cultură dominante într-o anumită perioada asupra provinciilor româneşti. Influenţele de după anul 1600 s-au manifestat astfel: limbile greacă, turcă şi rusă au pus amprenta asupra Ţării Româneşti şi Moldovei, maghiara, germană şi latină asupra Banatului şi Transilvaniei. Ariile de difuzare ale elementului cult, după 1700, suferă unele modificări. Potrivit lui I. Gheţie[39], „creşte simţitor numărul împrumuturilor culte de provenienţă latină, germană, maghiară, nu numai în texte scrise în Transilvania, ci şi în Oltenia”, apoi „formaţia culturală a autorilor şi izvoarele folosite explică creşterea împrumuturilor polone, ucrainiene şi ruse”, chiar putem vorbi de pătrunderea unor „elemente livreşti de origine rusă nu numai în Moldova şi Ţara Românească, ci şi în sudul Translvaniei”[40].

În etapa care încheie perioada veche a limbii române (1640-1780) terminologia pedagogică a obţinut un contur mai clar. Semnificativă a fost şi contribuţia adusă de Dimitrie Cantemir. Cărturarul a completat opera sa fundamentală *Istoria ieroglifică* (1704) cu un glosar de termeni savanţi, mai ales de origine greacă şi latină, conform etimologiei indicate de el însuşi. Acest glosar a fost

[36]I.C.Chiţimia, Dan Simonescu, *Cărţile populare în literatura românească*. Vol.I-II, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1963.
[37] Dan Simonescu, *op.cit*., p.45.
[38] Mariana Costinescu, *Elementul cult*, în Gheţie (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche,* p.196. Autoarea menţionează că a identificat acest cuvânt cu sensul actual în textele lui Coresi, în Ţara Românească şi în *Floarea Darurilor* (Putna, c. 1592-1604).
[39]Gheţie (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche*, p.411-413.
[40]*Ibidem*, p.412.

BDD-A13009 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:25 UTC)

pentru cercetători[41] un material important pentru studierea formării terminologiei filosofice româneşti în epoca veche a limbii literare. Fiindcă pedagogia s-a desprins din filozofie, o parte dintre termenii filozofici propuşi de D. Cantemir au fost preluaţi de pedagogie: *experienţia, catalog, materie, mod, probă* ş.a..

O caracteristică a perioadei 1640-1780 a fost creşterea numărului termenilor de cultură de origine greco-latină, mai ales în direcţia terminologiilor, dar, începând cu a doua jumătate a secolului al XVII-lea, situaţia s-a schimbat, în sensul că numărul elementelor de origine latină a crescut. Termenii de cultură împrumutaţi din neogreacă „au servit ca punct de referinţă şi ca mijloc de familiarizare cu neologismele latino-romanice”[42], deoarece, spune I. Coteanu, întelectuali români ai vremii au învăţat noţiunile ştiinţelor şi artelor din greacă, fiindu-le „relativ uşor să asocieze forme neogreceşti ca *analisis, analoghia, haractir* etc. cu cele latino-romanice corespunzătoare şi să le adopte în cele din urmă pe acestea”[43].

Fondul vechi al terminologiei pedagogice a tins spre înnoire. Fără a ignora faptul că unii termenii se mai folosesc şi azi, o mare parte din cei împrumutaţi din limba neogreacă au fost înlocuiţi de termeni latino-romanici sau de elemente formate pe teren românesc. Astfel, *meşter* sau *dascăl* au fost înlocuiţi de *institutor, educator*; *ucenic, discipol* înlocuit de *elev, a paradosi* de *a propune* şi apoi de *a preda, paradosis cu învăţământ, alfavita* cu *abecedar, spudaxì* de *a studia, matimă* de *lecţie* ş.a.

Bibliografie

Chiţimia, I.C., Simonescu Dan, *Cărţile populare în literatura românească*. Vol. I-II, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1963.

Coteanu, I., *Structura şi evoluţia limbii române (de la origini pînă la 1860)*, Bucureşti, Editura Academiei, 1981.

[41] G. Ivănescu, *Formarea terminologiei filozofice moderne*, în *Contribuţii la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, Bucureşti, I, 1956, p. 122-152.

[42] I. Coteanu, *Structura şi evoluţia limbii*, Bucureşti, Editura Academiei, 1981, p. 120.

[43] *Ibidem*, p. 120-121.

BDD-A13009 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:25 UTC)

Dimitrescu, Florica, *Dinamica lexicului românesc*, Cluj-Napoca, Editura Logos, 1993.
Idem, (coord.), *Istoria limbii române*, Bucureşti, EDP, 1978.
Densusianu, O., *Histoire de la langue roumaine*, Bucureşti, Editura „Grai şi Suflet - Cultura naţională"1997.
Gáldi, Ladislas, *Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des phanariotes*, Budapest, f.e., 1939.
Gheţie, Ion, *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*, Bucureşti, 1982.
Idem (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, Bucureşti, EA, 1997.
Graur, Al., *Studii de lingvistică generală*, Bucureşti, 1965.
Hasdeu, B. P., *Cuvente den batrâni*, II, Bucureşti, EDP, 1984.
Ivănescu, G., *Istoria limbii române*, Iaşi, Editura Junimea, 2000.
Idem, *Probleme capitale ale vechii romîne literare*, Iaşi, Tipografia Alexandru A. Ţerek, 1947.
Idem, *Formarea terminologiei filozofice româneşti moderne*, în *Contribuţii la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, Bucureşti, I, 1956.
Marmeliuc, D., *Cuvinte de origine greacă în limba română*, în LR, VIII 1959, nr.6.
Onu, Liviu, *Neologisme greco-latine în romanul Varlaam şi Ioasaf*. Versiunea Udrişte Năsturel, în SCL, XLV, 1994, nr.1-2.
Pantaleone, Daniele, *Observaţii asupra textelor româneşti vechi cu alfabet latin (1570-1703*), în „Philologica Jassyensia", III, 2007, nr.1.
Pătruţ, I., *Studii de limba română şi slavistică*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1974.
Guţu-Romalo, Valeria, *Termenul - unitate a limbii,* în LR, XLVI, 1997, nr. 1-3.
Sala, Marius, *Aventurile unor cuvinte româneşti*, vol.II, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2006.

****Din istoria pedagogiei româneşti*, vol.II, Bucureşti, EDP, 1966.

Dicţionare

CADE - I.-A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat* (CADE), Partea I, *Dicţionarul limbii române din trecut şi astăzi*, Bucureşti, Editura Cartea românească, 1926-1931.
DB- Ioan Bobb, *Dictionariu rumânesc, latinesc si unguresc*, I-II, Cluj, 1822-1823.
DER - Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române* (DER). Ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Bucureşti, Editura Saeculum, 2001.
DU - Lazăr Şăineanu, *Dicţionar universal al limbei române*. Ediţia a V-a, Editura „Scrisul românesc S.A., fost Samitca, 1929.
EW - Sextil Puşcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*, Heidelberg, 1905.

BDD-A13009 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:25 UTC)

LB - *Lexiconul de la Buda* (*Lexicon românesc-latinesc-unguresc-nemţesc*) Buda, 1825.
TRDW - H.Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörtebuch* [Band I: A-C; Band II: D-O; Band III: P-Z], 2 überarbeitete undergänzte Auflage von Paul Miron, Wiesbaden, Harrassowitz, I: 1985; II: 1988, III: 1989.

NOTES SUR LE FONDS ANCIEN DU LANGAGE PEDAGOGIQUE ROUMAIN

(Abstrait)

Dans cet article nous essayons de présenter quelques aspects sur le fonds ancien du langage pédagogique roumain.

BDD-A13009 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:25 UTC)